

РІШЕННЯ
спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України, м. Київ прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії галузі знань 08 – Право на підставі прилюдного захисту дисертації **«Правові наслідки недодержання вимоги закону про нотаріальне посвідчення правочину»** за спеціальністю 081 – Право
31 серпня 2023 року,

Опанащук Юрій Юрійович 29 січня 1994 року народження, громадянин України.

Освіта вища: У 2017 році закінчив Київський національний університет імені Тараса Шевченка, здобув ступінь вищої освіти магістра за спеціальністю Правознавство.

Працює на посаді начальника територіального сервісного центру № 1841 (на правах відділу, с. Довжик) РСЦ ГСЦ МВС в Житомирській області, з 2020 року по теперішній час.

Дисертацію виконано у Науково-дослідному інституті приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України, м. Київ.

Науковий керівник Гетманцев Максим Олександрович, кандидат юридичних наук, старший дослідник, завідувач лабораторії захисту суб'єктивних прав відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України.

Здобувач має 9 наукових публікацій за темою дослідження: 5 статей, опублікованих у наукових фахових виданнях України (категорія Б), та тези 4 доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. (зазначити три наукові публікації):

1) Опанащук Ю. Ю. Парадигмальні підходи до сутності нотаріального посвідчення правочинів. Підприємництво господарство і право. № 10. 2020. С. 27-31.

2) Опанащук Ю. Ю. Сучасні детермінанти нотаріальної діяльності: цивілістичний аспект. Юридична Україна. № 8. 2020. С. 51-59.

3) Yurii Yu. Opashuk, Maksym O. Hetmantsev, Viktoriia O. Khomenko, Oksana M. Krukevych. Features of Conclusion of Electronic Transactions Requiring a Notarial Certificate. International Journal of Criminology and Sociology, 2021, 10, 423-429 URL: <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85101022901&origin=resultslist&sort=plf-f>

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

1. Член спеціалізованої вченої ради, опонент **Кухарєв Олександр Євгенович**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права та процесу факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ. Висновок позитивний. Висловлено такі зауваження:

1. Потребує уточнення позиція автора, згідно з якою нотаріус є довіреною особою, що має право встановлювати достовірність фактів, зазначених у документі (с. 38). У цьому аспекті доцільно пояснити, який правовий статус, на думку дисертанта, має нотаріус у відносинах із посвідчення правочинів. Чи є нотаріус представником та на якій правовій підставі виникають у нього повноваження.

2. Спірною видається висловлена на с. 74 роботи пропозиція щодо віднесення справ про конвалідацію правочинів до справ окремого провадження, які характеризуються безспірним характером і, за умови звернення обох сторін, можуть бути розглянуті судом у спрощеному (письмовому) порядку. Згідно з ч. 1 ст. 293 ЦПК України окреме провадження визначається як вид неспорового цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються

цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав, свобод та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав. Визначальною ознакою окремого провадження є відсутність спору про право. Наявність спору унеможливорює розгляд справи в порядку окремого провадження. Водночас, аналіз ч. 2 ст. 220 ЦК України свідчить про те, що одна із сторін ухиляється від нотаріального посвідчення договору, порушуючи тим самим права іншої сторони договору. Саме порушення прав і зумовлює звернення особи до суду, а поведінка іншої сторони свідчить про наявність спору між ними. Тому розгляд справи за правилами окремого провадження у цьому випадку видається недостатньо обґрунтованим.

3. У підрозділі 2.1 дисертації, що має назву «Правові наслідки недодержання вимог закону про нотаріальне посвідчення окремих видів односторонніх правочинів» визначається і розглядається (с. 85-91) договір дарування. Проте загальновизнаною як у доктрині цивільного права, так і в судовій практиці є кваліфікація дарування як одностороннього договору, сторонами якого є дарувальник та обдаровуваний, а не одностороннього правочину. Тим більше, що в роботі правові наслідки недодержання вимог закону про нотаріальне посвідчення договорів дарування розглядаються в межах окремого підрозділу (2.2.5).

4. Недостатньо аргументованою вважаю позицію здобувача стосовно неможливості конвалідації заповітів, складених без дотримання нотаріальної форми. Так, на с. 102 автор робить висновок про неможливість конвалідації заповітів, проте обмежується лише тим, що це зумовлено сутністю та призначенням таких односторонніх правочинів. Наведена точка зору не може ґрунтуватися лише на правовій природі заповіту як одностороннього правочину з огляду на те, що правилом ч. 2 ст. 219 ЦК України передбачена можливість «зцілення» судом саме односторонніх правочинів, вчинених із недодержанням вимоги закону про нотаріальне посвідчення. За таких обставин, викладена позиція потребує додаткової аргументації під час публічного захисту, тим більше, що в умовах воєнного стану в Україні, ведення активних бойових дій актуалізувалося питання щодо визнання дійсним заповіту, який не посвідчений нотаріально.

5. На с. 114-117 дисертації наводяться аргументи на користь заміни терміну «місце розташування» стосовно житлового будинку, квартири, дачі, садового будинку, гаража, іншого нерухомого майна, що вживається у ст. 73 Закону України «Про нотаріат», на інший - «місце знаходження». Зокрема, здобувач наголошує на тому, що у 2009 р. до Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України формулювання «місце розташування» було замінено на «місце знаходження» (с. 117). Утім, Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про нотаріат» щодо усунення колізій та прогалин» від 14.07.2020 р. № 775-IX (набрав чинності 08.08.2020 р.) зазначена норма вже викладена у запропонованій автором редакції.

6. Дисертація набула б привабливішого вигляду, якби здобувач більше уваги приділив аналізу сучасної судової практики розгляду справ у спорах про визнання правочинів недійсними.

2. Член спеціалізованої вченої ради, опонентка Кіріяк Оксана Василівна, кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри приватного права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Висновок позитивний. Висловлено такі зауваження:

1. В рамках наукової новизни дисертаційного дослідження (підрозділ «удосконалено») міститься згадка про авторську періодизацію становлення та розвитку інституту нотаріального посвідчення правочинів (зокрема виокремлено такі періоди: а) початковий період (з 12 ст. до 16 ст.); б) фундаційний період (із 16 ст. до 1917 р.); в) рестрикційний період (з 1917 р. до 1963 р.); г) облігаторний період (1963 р. - дотепер). Дещо незрозумілим залишається! потребує уточнення, чому в якості першого періоду визначено проміжок часу, коли нотаріусів формально не існувало, і водночас жодним чином не виділено період існування нотаріату доби незалежної України (с. 18-19);

2. Потребує більшої деталізації запропонований дисертантом механізм посвідчення шлюбного договору за відсутності одного з подружжя (майбутнього подружжя), котрий в цей час перебуває у лавах Збройних Сил України, з метою уникнення можливих зловживань та інших маніпуляцій несумлінних учасників відповідних правовідносин (с. 20 та ін.);

3. Недостатньо обґрунтованим видається визначення саме 6- місячного строку після завершення воєнного стану для конвалідації у спрощеному порядку правочинів, при укладенні яких не було дотримано вимог про нотаріальне посвідчення (с. 73, 82 та ін.). Цікаво було б почути міркування автора щодо доцільності саме такого проміжку часу для конвалідації недійсних правочинів, оскільки жодного аргументування з цього приводу в роботі не наводиться;

4. На стор. 17 рукопису дисертації серед методів дослідження окремо виділено інтерв'ювання, проте по тексту роботи жодним чином не згадується, в який спосіб дисертантом було використано результати такого дослідження думок опитаних учасників відповідних правовідносин.

3. Член спеціалізованої вченої ради, рецензент Заїка Юрій Олександрович, доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу проблеми приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України. Висновок позитивний. Висловлено такі зауваження:

1. Варто було більше приділити уваги визначенню понять «правочин» і «достовірність правочину» та формулюванню авторських дефініцій цих ключових для дисертаційного дослідження термінів

2. Потребує конкретизації та додаткових пояснень доцільність запропонованих дисертантом змін щодо віднесення до окремого провадження справ про конвалідацію правочинів.

3. Не можна не погодитись з автором, який аналізуючи правові наслідки недійсності одностороннього правочину, зараховує до односторонніх правочинів і договір дарування, що суперечить загальновизнаній у цивілістичній доктрині правовій позиції за якою до односторонніх правочинів відносять правочини, які набувають чинність вже після волевиявлення однієї сторони (с.84-85).

4. Не видається виправданим вживання слів іншомовного походження при проведенні періодизації інституту становлення і розвитку нотаріального посвідчення правочину (інсептивний, фундаційний, рестрикційний облігаторний - с.18-19) з огляду на багатство української мови, і власне, запропонований автором початковий період інституту нотаріального посвідчення правочину (12 століття), уявляється умовним.

5. Дисертант обґрунтовує доцільність і необхідність посвідчення шлюбного договору за відсутності однієї із сторін, яка є військовослужбовцем (с.139). Чи не зруйнує така новація інститут нотаріального посвідчення договору взагалі? Ця пропозиція потребує додаткової аргументації і пояснення.

6. З огляду на положення ч. 2 ст. 219 ЦК України цікаво почути думку автора про можливість визнання дійсним такого одностороннього правочину як заповіт, укладеного з порушенням нотаріальної форми.

4. Член спеціалізованої вченої ради, рецензент Короленко Віталій Михайлович, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії захисту суб'єктивних прав відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України. Висновок позитивний. Висловлено такі зауваження:

1. Згідно зі статтею 216 ЦК України недійсний правочин не створює юридичних наслідків. Недійсним є правочин, якщо його недійсність встановлена законом (нікчемний правочин). У цьому разі визнання такого правочину недійсним судом не вимагається. Згідно з частиною першою статті 220 ЦК у разі недодержання сторонами вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору такий договір є нікчемним. Згідно з частиною другою статті

220 ЦК якщо сторони домовилися щодо усіх істотних умов договору, що підтверджується письмовими доказами, і відбулося повне або часткове виконання договору, але одна із сторін ухилилася від його нотаріального посвідчення, суд може визнати такий договір дійсним. За твердженням самого дисертанта (с. 68 дисертації), конвалідація - це процедура надання чинності недійсності правочину. Тобто нікчемність правочину, укладеного з порушенням вимог закону про його нотаріальну форму, як нікчемного є його єдиним обов'язковим наслідком. Натомість конвалідація видається правовим механізмом саме подолання наслідків недійсності правочину. Тому погляд автора на конвалідацію як саме на наслідок недотримання нотаріальної форми правочину потребує більш детального пояснення під час захисту дисертації.

5. Голова спеціалізованої вченої ради **Галянтич Микола Костянтинович**, доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу проблеми приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України. Висновок позитивний. Без зауважень.

Результати відкритого голосування щодо присудження Опанащуку Юрію Юрійовичу ступеня доктора філософії:

«за» 5 членів ради

«проти» — членів ради

На підставі результатів таємного голосування спеціалізована вчена рада присуджує **Опанащуку Юрію Юрійовичу** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 – Право за спеціальністю 081 – Право.

Голова спеціалізованої
вченої ради

Микола ГАЛЯНТИЧ